

Արարատյան բակալավրիատ

Արարատյան բակալավրիատի ավագ դպրոցի Առարկայական վերջնարոյունքներ

Մաթեմատիկա

ԱԲ-ի ստանդարտ և խորացված ուսուցման
համար

Ծրագիրը նախատեսված է 2016- 2017 թթ. քննական շրջանի համար

Բովանդակություն

1. ԱԲ-ի մաթեմատիկա առարկայի նպատակները	3
1.1 Ով կարող է մասնակցել այս դասընթացին	3
1.2 Ուսուցման տևողությունը	3
2. Ծրագրի բովանդակություն	4
Բաղադրիչ 1. Մաթեմատիկա 1	4
Բաղադրիչ 2. Հավանականություն և վիճակագրություն 1	8
Բաղադրիչ 3. Մաթեմատիկա 2	10
Բաղադրիչ 4. Հավանականություն և վիճակագրություն 2	14
3. Գնահատման սկզբունքները և բաղադրիչները	16
3.1 Գնահատման սկզբունքները	16
3.2 Գնահատման բաղադրիչները	17

1. ԱԲ-ի մաթեմատիկա առարկայի նպատակները

Մաթեմատիկան հիմքային առարկա է ամենատարբեր ուսումնական բնագավառներում բարձրագույն կրթություն և մասնագիտացում ստանալու համար: ԱԲ-ի մաթեմատիկա առարկայի ծրագիրը մշակվել է՝ ապահովելու հետագա կրթություն ստանալու համար աշակերտի հիմքային պատրաստվածությունը:

Առարկայի նպատակն է հնարավորություն տալ աշակերտին՝

- հասկանալու մաթեմատիկան և մաթեմատիկական պրոցեսները՝ զարգացնելով առարկայի ուսումնասիրման նկատմամբ վստահությունն ու հաճույքը.
- ձեռք բերելու մի շարք մաթեմատիկական հմտություններ, որոնք հնարավորություն են տալիս կիրառելու մաթեմատիկան առօրյա իրավիճակներում և այլ առարկաների համատեքստում.
- ներկայացնելու իրավիճակը մաթեմատիկորեն, ճանաչելու և մեկնաբանելու խնդրին առնչվող գործոնները և, անհրաժեշտության դեպքում, խնդիրը լուծելու համար ընտրելու համապատասխան մաթեմատիկական մեթոդ.
- զարգացնելու խնդիրները տրամաբանորեն վերլուծելու ունակությունը.
- աշխատելու դիագրամների և գրաֆիկների հետ՝ մաթեմատիկական իրավիճակներն ուսումնասիրելու և լուծումները մեկնաբանելու նպատակով:

1.1 Ով կարող է մասնակցել այս դասընթացին

Առարկայի ծրագիրը նախատեսված է ՀՀ պետական հիմնական դպրոցի «հանրահաշիվ» և «երկրաչափություն» առարկաների ծրագիրը հաջողությամբ ավարտած աշակերտների համար: Այլ հատուկ գիտելիքներ և հմտություններ անհրաժեշտ չեն:

1.2 Ուսուցման տևողությունը

ԱԲ-ի առարկայական ծրագրերը յուրաքանչյուր **խորացված** առարկայի համար նախատեսում են մոտավորապես 480 ուսումնական դասաժամ տևողությամբ ուղղորդված ուսուցում, որտեղ մեկ դասաժամը 45 րոպե է: Յուրաքանչյուր **ստանդարտ** առարկայի համար ԱԲ-ի առարկայական ծրագրերը նախատեսում են մոտավորապես 280 դասաժամ տևողությամբ ուղղորդված ուսուցում, որտեղ նույնպես մեկ դասաժամը 45 րոպե է:

Ուղղորդված ուսուցումը ներառում է ուսուցչի հետ դեմ առ դեմ դասընթացները, ընթացիկ թեստավորման և գնահատման գործընթացները, սակայն չի ներառում տնային աշխատանքներն ու ամփոփիչ քննությունը:

2. Ծրագրի բովանդակություն

Առարկայի բովանդակությունը ներկայացված է ստորև: Թեմաների նշված հաջորդականությունը չի ենթադրում թեմաների դասավանդման նույնատիպ հերթականություն: Հիմնվելով ստորև ներկայացված թեմատիկ միավորների և դրանց համապատասխան վերջնարդյունքների վրա՝ ԱԲ-ի հավաստագրված ուսուցիչը կարող է կազմել դասավանդման շաբաթական սխեմա՝ բովանդակության տրամաբանական հաջորդականությամբ:

Առարկայի բովանդակությունը կազմված է չորս բաղադրիչից՝

- մաթեմատիկա 1 (Մ1),
- մաթեմատիկա 2 (Մ2),
- հավանականություն և վիճակագրություն 1 (ՀՎ1),
- հավանականություն և վիճակագրություն 2 (ՀՎ2):

Սրանցից երկուսը (Մ1, ՀՎ1) ուսումնասիրվում են **ԱԲ-ի մաթեմատիկա առարկայի ստանդարտ ուսուցման** շրջանակում, իսկ մյուս երկուսը (Մ2, ՀՎ2)՝ միայն **ԱԲ-ի մաթեմատիկա առարկայի խորացված ուսուցման** ծրագրի շրջանակում: ԱԲ-ի մաթեմատիկա առարկայի **խորացված ուսուցման** ծրագիրը ներառում է ինչպես Մ1, ՀՎ 1 բաղադրիչները այնպես էլ երկրաչափության առանձին խորացված թեմաներ: Առանձին կարգով ուսուցանվում է նաև երկրաչափության խորացված բաղադրիչ ներքոնշյալ վերջնարդյունքային տրամաբանության շրջանակում:

Բաղադրիչ 1.Մաթեմատիկա 1

Բաղադրիչ Մ1. Մաթեմատիկա 1	
Բովանդակություն	Պահանջներ
1. քառակուսային հավասարումներ	<ul style="list-style-type: none"> • $ax^2 + bx + c$ քառակուսային բազմանդամից առանձնացնել լրիվ քառակուսի և կիրառել այդ տեսքը, օրինակ, գտնելով $y = ax^2 + bx + c$ ֆունկցիայի գրաֆիկի գագաթը կամ ուրվագծել գրաֆիկը • գտնել $ax^2 + bx + c$ քառակուսային բազմանդամի տարբերիչը և օգտագործել տարբերիչը, օրինակ՝ որոշել $ax^2 + bx + c = 0$ հավասարման իրական արմատների թիվը • լուծել մեկ անհայտով քառակուսային հավասարումներ, գծային և քառակուսային անհավասարումներ • տեղադրման միջոցով լուծել մեկ գծային և մեկ քառակուսային հավասարումներից կազմված համակարգը • ճանաչել և լուծել ըստ x-ի այնպիսի հավասարումներ, որոնք x-ի որոշակի ֆունկցիայի նկատմամբ քառակուսային են, օրինակ՝ $x^4 - 5x^2 + 4 = 0$:

<p>2. Ֆունկցիաներ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • կիրառել հետևյալ հասկացությունները՝ ֆունկցիա, որոշման տիրույթ, արժեքների բազմություն, փոխմիարժեք ֆունկցիա, հակադարձ ֆունկցիա և ֆունկցիաների համադրույթ • պարզ դեպքերում որոշել տվյալ ֆունկցիայի փոփոխման տիրույթը և գտնել տվյալ երկու ֆունկցիաների համադրույթը • որոշել՝ տվյալ ֆունկցիան արդյո՞ք փոխմիարժեք է, թե ոչ, և պարզ դեպքերում գտնել փոխմիարժեք ֆունկցիայի հակադարձը • գրաֆիկորեն ցույց տալ փոխմիարժեք ֆունկցիայի և դրա հակադարձի կապը
<p>3. Կոորդինատային երկրաչափություն</p>	<ul style="list-style-type: none"> • գտնել հատվածի երկարությունը, գրադիենտը և միջևակետը՝ տրված ծայրակետերի կոորդինատներով • գտնել ուղիղ գծի հավասարումը՝ ներկայացված բավարար տվյալներով (օրինակ՝ ուղղի վրա գտնվող երկու կետերի կոորդինատներով կամ ուղղի վրա գտնվող մեկ կետով և դրա գրադիենտով) • հասկանալ և օգտագործել զուգահեռ և ուղղահայաց գծերի գրադիենտների միջև եղած առնչությունները • մեկնաբանել և օգտագործել գծային հավասարումները, մասնավորապես $y = mx + c$ և $y - y_1 = m(x - x_1)$ տեսքի • հասկանալ գրաֆիկի և դրան վերաբերող հանրահաշվական հավասարման միջև եղած հարաբերությունը, օգտագործել գրաֆիկների հատման կետերի և հավասարումների լուծումների միջև եղած առնչությունը (ներառյալ, պարզ դեպքերում, կորին տարված շոշափողի և հավասարման կրկնվող արմատի միջև եղած համապատասխանությունը)
<p>4. Ռադիաններ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • հասկանալ ռադիանի սահմանումը, գործածել ռադիանների և աստիճանների միջև եղած առնչությունը • օգտագործել $s = r\theta$ և $A = \frac{1}{2}r^2\theta$ բանաձևերը՝ աղեղի երկարության և շրջանի սեկտորի մակերեսի վերաբերյալ խնդիրները լուծելիս
<p>5. Եռանկյունաչափություն</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ուրվագծել և օգտագործել սինուս, կոսինուս և տանգենս ֆունկցիաների գրաֆիկները (աստիճանային կամ ռադիանային ցանկացած չափերի անկյունների համար) • օգտագործել $30^\circ, 45^\circ, 60^\circ$ և դրանց կապված անկյունների սինուս, կոսինուս և տանգենս ֆունկցիաների ճշգրիտ արժեքները, օրինակ՝ $\cos 150^\circ = -\frac{1}{2}\sqrt{3}$ • օգտագործել $\sin^{-1} x, \cos^{-1} x, \tan^{-1} x$ նշագրությունները՝ հակադարձ եռանկյունաչափական ֆունկցիաների գլխավոր արժեքները նշանակելու համար

	<ul style="list-style-type: none"> • օգտագործել $\frac{\sin \theta}{\cos \theta} \equiv \tan \theta$ և $\sin^2 \theta + \cos^2 \theta \equiv 1$ նույնությունները • գտնել նշված միջակայքին պատկանող պարզագույն եռանկյունաչափական հավասարումների լուծումները (ընդհանուր լուծումները ներառված չեն):
6. Վեկտորներ	<ul style="list-style-type: none"> • օգտագործել վեկտորների ստանդարտ նշագրությունները, այսինքն՝ $\begin{pmatrix} x \\ y \end{pmatrix}, x\mathbf{i} + y\mathbf{j}, \begin{pmatrix} x \\ y \\ z \end{pmatrix}, x\mathbf{i} + y\mathbf{j} + z\mathbf{k}, \overline{AB}, \mathbf{a}$ • կատարել վեկտորների գումարում, հանում և վեկտորի բազմապատկում սկալյարով և մեկնաբանել այս գործողությունների երկրաչափական իմաստը • օգտագործել միավոր վեկտորները, տեղափոխության վեկտորները և շառավիղ վեկտորները • հաշվել վեկտորի երկարությունը և երկու վեկտորների սկալյար արտադրյալը • օգտագործել սկալյար արտադրյալը՝ որոշելու համար երկու ուղղությունների կազմած անկյունը, և լուծել վեկտորների ուղղահայացությանը վերաբերող խնդիրները
7. Շարքեր	<ul style="list-style-type: none"> • օգտագործել $(a + b)^n$-ի վերլուծությունը, որտեղ n-ը դրական ամբողջ թիվ է (ավագ անդամի և գործակիցների հատկությունների վերաբերյալ գիտելիքներ չեն պահանջվում, բայց $\binom{n}{r}$ և $0n!$ նշագրություններն իմասալ անհրաժեշտ է) • ճանաչել թվաբանական և երկրաչափական պրոգրեսիաները • օգտագործել n-րդ անդամի և առաջին n անդամների գումարի բանաձևերը՝ լուծելու համար թվաբանական կամ երկրաչափական պրոգրեսիա պարունակող խնդիրներ • օգտագործել երկրաչափական պրոգրեսիայի զուգամիտության պայմանը և անվերջության զուգամիտող երկրաչափական պրոգրեսիայի գումարի բանաձևը
8. Ածանցում	<ul style="list-style-type: none"> • ճանաչել կորի գրադիենտը և օգտագործել $f'(x), f''(x), \frac{dy}{dx}$ և $\frac{d^2y}{dx^2}$ նշագրությունները (ածանցման առաջին սկզբունքների մեթոդը չի պահանջվում) • օգտագործել x^n ֆունկցիայի (ցանկացած ռացիոնալ n-ի համար) ածանցյալը՝ հաստատունով բազմապատկելու, ֆունկցիաների գումարի ու տարբերության հետ միասին, և բարդ ֆունկցիայի ածանցյալը՝ կիրառելով շղթայական կանոնը • կիրառել գրադիենտների, շոշափողների, նորմալների, աճող ու նվազող ֆունկցիաների և փոփոխման արագությունների (ներառյալ փոփոխման կապակցված արագությունների) ածանցումը

	<ul style="list-style-type: none"> • տեղորոշել ստացիոնար կետերը և գրաֆիկներն ուրվագծելիս օգտագործել ստացիոնար կետերի մասին տվյալները (մաքսիմումի և մինիմումի կետերը տարբերելու ունակությունը պահանջվում է, բայց շրջման կետերի բացահայտումը ներառված չէ)
9. Ինտեգրում	<ul style="list-style-type: none"> • հասկանալ ինտեգրումը որպես անանջման հակառակ գործընթաց և ինտեգրել $(ax + b)^n$ (ցանկացած ռացիոնալ $n \neq -1$ համար) ֆունկցիան՝ հաստատունով բազմապատկելու, գումարների և տարբերությունների հետ միասին • լուծել ինտեգրման հաստատունի որոշումը ներառող խնդիրներ, օրինակ՝ գտնել $(1, -2)$ կետով անցնող կորի հավասարումը, որի համար $\frac{dy}{dx} = 2x + 1$ • գնահատել որոշյալ ինտեգրալներ (ներառյալ «անխսկական» ինտեգրալների այնպիսի պարզ դեպքեր, ինչպիսին են $\int_0^1 x^{-\frac{1}{2}} dx$ և $\int_1^{\infty} x^{-2} dx$) • օգտագործել որոշյալ ինտեգրումը՝ գտնելու համար՝ <ul style="list-style-type: none"> - կորով ու առանցքներին զուգահեռ գծերով կամ երկու կորերով սահմանափակված տիրույթի մակերեսը, - առանցքներից մեկի շուրջ պտտումից առաջացած մարմնի ծավալը

Բաղադրիչ 2. Հավանականություն և վիճակագրություն 1

Բաղադրիչ ՀԿ1. Հավանականություն և վիճակագրություն 1

Բովանդակություն	Պահանջներ
1. Տվյալների ներկայացում	<ul style="list-style-type: none"> • չմշակված վիճակագրական տվյալների ներկայացման հարմար ընտրել որոշակի եղանակ և քննարկել այն առավելությունները և/կամ թերությունները, որ այդ մասնավոր եղանակով ներկայացումը կարող է ունենալ • կառուցել և մեկնաբանել «ցողուն և տերև» աղյուսակները, «բեղերով» դիագրամները, հիստոգրամները և գումարային հաճախությունների գրաֆիկները • հասկանալ և օգտագործել կենտրոնական ուղղվածության (միջին, մեդիան, մոդ) և ցրման չափեր (լայնք, միջքվարտիլային լայնք, միջին քառակուսային շեղում) տարբեր չափումներ, օրինակ՝ տվյալների հավաքածուները, համեմատելիս և հակադրելիս • օգտագործել գումարային հաճախությունների դիագրամ՝ տվյալների հավաքածուի մեդիանի չափը, քվարտիլները և միջքվարտիլային լայնքը գնահատելու համար • հաշվել մի շարք տվյալների (ներառյալ խմբավորված տվյալները) միջինը և միջին քառակուսային շեղումը՝ կամ տվյալներից, կամ տրված $\sum x$ -ից ու $\sum x^2$-ից, $\sum(x - a)$ -ից ու $\sum(x - a)^2$-ից, կամ նմանատիպ գումարներից
2. Տեղափոխություններ և գուգորդություններ	<ul style="list-style-type: none"> • հասկանալ տեղափոխություններ, կարգավորություններ և գուգորդություններ տերմինները և լուծել ընտրություն ներառող պարզ խնդիրներ • լուծել խնդիրներ՝ շարքի օբյեկտների կարգավորությունների վերաբերյալ, որոնք ներառում են նաև՝ <ul style="list-style-type: none"> - կրկնություն (օրինակ՝ NEEDLESS բառի տառերը կարգավորող եղանակների քանակը), - սահմանափակում (օրինակ՝ շարքում մի քանի մարդու կանգնելու եղանակների քանակը, եթե երկու առանձին մարդ պետք է կամ չպետք է կանգնեն կողք կողքի)
3. Հավանականություն	<ul style="list-style-type: none"> • պարզ դեպքերում գնահատել հավանականությունները՝ օգտագործելով կամ հավասարահավանական տարրական պատահույթների հաշվարկը (օրինակ՝ ընդհանուր միավորների հաշիվը, երբ նետված են երկու գառ), կամ տեղափոխությունները, կամ գուգորդությունները • պարզ դեպքերում, ըստ համապատասխանության, օգտագործել հավանականությունների գումարում և բազմապատկում • հասկանալ անհամատեղելի և անկախ պատահույթների նշանակությունը և պարզ դեպքերում հաշվել ու կիրառել

	<p>պայմանական հավանականությունները, օրինակ՝ այնպիսի իրավիճակներում, որոնք կարող են ներկայացվել ծառածն դիագրամի միջոցով</p>
<p>4. Ընդհատ պատահական մեծություններ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • կառուցել X ընդհատ պատահական փոփոխականը ներառող իրավիճակի համար հավանականությունների բաշխման աղյուսակ և հաշվել $E(X)$-ն ու $Var(X)$-ը • կիրառել երկանդամային բաշխման հավանականությունների բանաձևը և ճանաչել այն գործնական իրավիճակները, որտեղ երկանդամային բաշխումը կլինի համապատասխան մոդել ($B(n, p)$ նշագրությունը ներառված է) • կիրառել երկանդամային բաշխման մաթեմատիկական սպասման և դիսպերսիայի բանաձևերը
<p>5. Նորմալ բաշխում</p>	<ul style="list-style-type: none"> • հասկանալ նորմալ բաշխման կիրառումն անընդհատ պատահական մեծության մոդելավորման համար և օգտագործել նորմալ բաշխման աղյուսակները • լուծել X փոփոխականին (որտեղ $X \sim N(\mu, \sigma^2)$) վերաբերող խնդիրներ՝ նաև գտնելով՝ <ul style="list-style-type: none"> - տրված x_1, μ, σ մեծությունների համար $P(X > x_1)$ -ը կամ փոխկապված հավանականության արժեքը, - տրված $P(X > x_1)$ -ի կամ փոխկապված հավանականության համար x_1, μ, σ մեծությունների միջև առնչությունը • վերհիշել այն պայմանները, որոնց ներքո նորմալ բաշխումը կարող է օգտագործվել որպես երկանդամային բաշխման մոտարկում (n-ը բավականաչափ մեծ է, որպեսզի բավարարի $np > 5$ և $nq > 5$ պայմաններին) և խնդիրներ լուծելիս, անընդհատության ճշտմամբ, օգտագործել այդ մոտարկումը

Բաղադրիչ 3. Մաթեմատիկա 2

Բաղադրիչ Մ2. Մաթեմատիկա 2 (քննաթերթիկ 3)	
Բովանդակություն	Պահանջներ
1. Հանրահաշիվ	<ul style="list-style-type: none"> • հասկանալ x-ի իմաստը և օգտագործել $a = b \Leftrightarrow a^2 = b^2$ $x - a < b \Leftrightarrow a - b < x < a + b$ հավասարումները և անհավասարումները նմանատիպ անհշույթությունները լուծելիս • բաժանել 4-րդ աստիճանը չգերազանցող բազմանդամը գծային կամ քառակուսային բազմանդամների և գտնել քանորդն ու մնացորդը (որը կարող է լինել զրո) • օգտագործել արտադրիչի վերլուծման թեորեմը, մնացորդի վերաբերյալ թեորեմը, օրինակ՝ գտնել արտադրիչները, լուծել բազմանդամային հավասարումները կամ գտնել անհայտ գործակիցները • վերհիշել ռացիոնալ ֆունկցիան պարզ կոտորակներով արտահայտելու համապատասխան տեսքը և այն տրոհել այնպիսի դեպքերում, երբ հայտարարն ավելի բարդ տեսքի չէ, քան՝ <ul style="list-style-type: none"> $(ax + b)(cx + d)(ex + f)$ $(ax + b)(cx + d)^2$ $(ax + b)(x^2 + c^2)$ և որտեղ համարիչի աստիճանը չի գերազանցում հայտարարի աստիճանը • օգտագործել $(1 + x)^n$ -ի վերլուծությունը, որտեղ n-ը ռացիոնալ թիվ է և $x < 1$ (ընդհանուր անդամի գտնելը ներառված չէ, սակայն ներառված է ստանդարտ շարքերի, օրինակ՝ $(2 - \frac{1}{2}x)^{-1}$ -ի վերլուծությունը)
2. Լոգարիթմական և ցուցչային ֆունկցիաներ	<ul style="list-style-type: none"> • հասկանալ լոգարիթմների և ցուցիչների միջև եղած անհշույթունը և կիրառել լոգարիթմների մասին կանոնները (բացառելով հիմքի փոփոխությունը) • հասկանալ e^x և $\ln x$ ֆունկցիաների սահմանումը և հատկությունները, ներառյալ՝ դրանց կապը որպես հակադարձ ֆունկցիաների, և դրանց գրաֆիկները • օգտագործել լոգարիթմները $a^x = b$ հավասարումը և նմանատիպ անհավասարումներ լուծելիս • օգտագործել լոգարիթմները՝ տվյալ անհշույթունը գծային տեսքի ձևափոխելու և անհայտ հաստատունները որոշելու համար՝ հաշվի առնելով գրադիենտը և/կամ կոորդինատային առանցքների հետ հատումները

<p>3. Եռանկյունաչափություն</p>	<ul style="list-style-type: none"> • հասկանալ սեկանս, կոսեկանս և կոտանգենս ֆունկցիաների կապը կոսինուս, սինուս և տանգենս ֆունկցիաների հետ և կիրառել բոլոր վեց եռանկյունաչափական ֆունկցիաների հատկություններն ու գրաֆիկները ցանկացած անկյան համար • օգտագործել եռանկյունաչափական նույնությունները արտահայտությունների պարզեցման և դրանց ճշգրիտ արժեքը գտնելու համար և հավասարումները լուծելու ընթացքում ընտրել բովանդակությանը համապատասխան նույնություն կամ նույնություններ՝ ցույց տալով իրազեկվածություն, մասնավորապես՝ <ul style="list-style-type: none"> ○ $\sec^2 \theta \equiv 1 + \tan^2 \theta$ և $\operatorname{cosec}^2 \theta \equiv 1 + \cot^2 \theta$ բանաձևերի, ○ $\sin(\alpha + \beta)$, $\cos(\alpha + \beta)$, $\tan(\alpha + \beta)$ վերլուծությունների, ○ $\sin(2\alpha)$, $\cos(2\alpha)$, $\tan(2\alpha)$-ի համար բանաձևերի, ○ $a \sin \theta + b \cos \theta$ արտահայտությունները $R \sin(\theta \pm \alpha)$ և $R \cos(\theta \pm \alpha)$ տեսքով ներկայացնելու կիրառության մեջ
<p>4. Ածանցում</p>	<ul style="list-style-type: none"> • օգտագործել e^x, $\ln x$, $\sin x$, $\cos x$, $\tan x$ ֆունկցիաների ածանցյալները՝ հաստատուն բազմապատկիչի, գումարների, տարբերությունների և բարդ ֆունկցիաների հետ միասին • ածանցել արտադրյալները և քանորդները • գտնել և օգտագործել պարամետրական կամ անբացահայտ տեսքով տրված ֆունկցիայի առաջին կարգի ածանցյալը
<p>5. Ինտեգրում</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ընդլայնել «ածանցման հակառակը» լինելու հասկացությունը՝ ներառելով e^{ax+b}, $\frac{1}{ax+b}$, $\sin(ax+b)$, $\cos(ax+b)$, $\sec^2(ax+b)$ ֆունկցիաների ինտեգրումը • օգտագործել եռանկյունաչափական առնչությունները (ինչպես օրինակ՝ կրկնակի անկյան բանաձևը)՝ հեշտացնելու համար $\cos^2 x$-ի նման ֆունկցիաների ինտեգրումը • ինտեգրել ռացիոնալ ֆունկցիաները՝ վերլուծելով պարզ կոտորակների (սահմանափակված վերոնշյալ 1-ին կետում բերված պարզ կոտորակների տեսակներով) • բացահայտել $\frac{kf'(x)}{f(x)}$ տեսքի ինտեգրվող ֆունկցիան և ինտեգրել, օրինակ, $\frac{x}{x^2+1}$-ը կամ $\tan x$-ը • բացատրել, թե երբ է ինտեգրվող ֆունկցիան օգտակար դիտարկել որպես արտադրյալ և կիրառել մասերով ինտեգրումը՝ ինտեգրելու համար, օրինակ, $x \sin(2x)$, $x^2 e^x$ կամ $\ln x$ ֆունկցիաները • օգտագործել տրված փոխարինումը՝ որոշյալ կամ անորոշ ինտեգրալը պարզեցնելու և հաշվելու համար

	<ul style="list-style-type: none"> • օգտագործել սեղանի կանոնը՝ որոշյալ ինտեգրալի արժեքը գնահատելու համար, և պարզ դեպքերում որոշել, թե արդյոք սեղանի կանոնը տալի՞ս է գերազնահատում կամ թերազնահատում
<p>6. Հավասարումների թվային լուծում</p>	<ul style="list-style-type: none"> • գրաֆիկորեն և/կամ նշանի փոփոխությամբ մոտավորապես տեղորոշել հավասարման արմատը • բացատրել հավասարման արմատին զուգամիտող հաջորդականության հասկացությունը և կիրառել նշագրությունը • հասկանալ, թե ինչպես է տրված $x_{n+1} = F(x_n)$ տեսքի պարզ իտերացիոն (բազմակրկնության) բանաձևն առնչվում լուծվող հավասարմանը և կիրառել տրված իտերացիան կամ հավասարման տվյալ վերադասավորման վրա հիմնված իտերացիան՝ որոշելու համար տրված աստիճանի ճշտությամբ արմատը (զուգամիտության պայմանի իմացությունը ներառված չէ, բայց սովորողը պետք է հասկանա, որ իտերացիան կարող է չզուգամիտել)
<p>7. Վեկտորներ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • հասկանալ բոլոր օգտագործված նշանակումների իմաստը, երբ ուղիղ գծի հավասարումն արտահայտված է $\mathbf{r} = \mathbf{a} + t\mathbf{b}$ տեսքով • որոշել երկու ուղիղների զուգահեռ, հատվող կամ խաչվող լինելը • գտնել երկու ուղիղներով կազմված անկյունը և երկու ուղիղների հատման կետը, երբ այն գոյություն ունի • հասկանալ օգտագործված բոլոր նշանակումների իմաստը, երբ հարթության հավասարումն արտահայտված է $ax + by + cz = d$ կամ $(\mathbf{r} - \mathbf{a}) \cdot \mathbf{n} = 0$ տեսքով • օգտագործել ուղիղների և հարթությունների հավասարումները՝ հեռավորությունների, անկյունների և հատումների վերաբերյալ խնդիրները լուծելու համար. մասնավորապես՝ <ul style="list-style-type: none"> - գտնել ուղղի կամ հարթության հավասարումը՝ ներկայացված բավարար տվյալներով, - որոշել, թե արդյոք ուղիղը գտնվում է հարթությա՞ն մեջ, զուգահե՞ռ է հարթությանը, թե հատում է այն, և գտնել ուղղի և հարթության հատման կետը, երբ այն առկա է, - գտնել երկու ոչ զուգահեռ հարթությունների հատման գիծը, - գտնել կետից մինչև հարթություն և կետից մինչև ուղիղ եղած ուղղահայացի երկարությունը, - գտնել երկու հարթությունների, ուղղի և հարթության միջև կազմված անկյունը

<p>8. Դիֆերենցիալ հավասարումներ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ձևակերպել պարզ պնդում որպես դիֆերենցիալ հավասարումներ առելով փոփոխության արագությունը, և անհրաժեշտության դեպքում ներմուծելով համեմատականության հաստատուն • ինտեգրման միջոցով գտնել անջատվող փոփոխականներով առաջին կարգի դիֆերենցիալ հավասարման համար լուծման ընդհանուր տեսքը • մասնակի լուծումը գտնելու համար օգտագործել սկզբնական պայմանը • մեկնաբանել դիֆերենցիալ հավասարման լուծումը՝ հավասարմամբ մոդելավորվող ինդրի համատեքստում
<p>9. Կոմպլեքս թվեր</p>	<ul style="list-style-type: none"> • հասկանալ <i>կոմպլեքս թիվ</i> հասկացությունը, <i>իրական մաս, կեղծ մաս, մոդուլ, արգումենտ, համալուծ</i> տերմինների նշանակությունը և օգտագործել այն փաստը, որ երկու կոմպլեքս թվեր հավասար են միայն այն դեպքում, երբ դրանց <i>և՛</i> իրական, <i>և՛</i> կեղծ մասերը հավասար են • կատարել երկու կոմպլեքս թվերի գումարման, հանման, բազմապատկման և բաժանման գործողություններ՝ արտահայտված դեկարտյան $x + iy$ տեսքով • օգտագործել այն արդյունքը, որ իրական գործակիցներով բազմանդամային հավասարման համար բոլոր ոչ իրական արմատները հանդիպում են համալուծ զույգերով • ներկայացնել կոմպլեքս թվերը երկրաչափորեն՝ Արգանի դիագրամի միջոցով • կատարել երկու կոմպլեքս թվերի բազմապատկման և բաժանման գործողությունները՝ արտահայտված բևեռային $r(\cos \theta + i \sin \theta) \equiv re^{i\theta}$ տեսքով • գտնել կոմպլեքս թվի երկու քառակուսային արմատները • պարզ կերպով հասկանալ կոմպլեքս թվի համալուծի և երկու կոմպլեքս թվերի գումարման, հանման, բազմապատկման և բաժանման երկրաչափական իմաստները • Արգանի դիագրամի միջոցով կետերի երկրաչափական տեղի օգնությամբ ցույց տալ կոմպլեքս թվեր պարունակող պարզ հավասարումներ և անհավասարումներ, օրինակ՝ $z - a < k$, $z - a = z - b$, $\arg(z - a) = \alpha$

Բաղադրիչ 4. Հավանականություն և վիճակագրություն 2

Հավանականություն և վիճակագրություն 2	
Բովանդակություն	Պահանջներ
1. Պուասոնի բաշխում	<ul style="list-style-type: none"> • հաշվել հավանականություններ $Po(\mu)$ բաշխման համար • օգտագործել այն փաստը, որ եթե $X \sim Po(\mu)$, ապա X-ի մաթեմատիկական սպասումը և դիսպերսիան հավասար են μ-ի • հասկանալ Պուասոնի բաշխման համապատասխանությունը պատահական իրադարձությունների բաշխմանը և որպես մոդել կիրառել Պուասոնի բաշխումը • համապատասխան դեպքում (մոտավորապես $n > 50$ և $np < 5$) օգտագործել Պուասոնի բաշխումը որպես երկանդամային բաշխման մոտարկում • համապատասխան դեպքում (մոտավորապես $\mu > 15$), անընդհատության ճշտմամբ, օգտագործել Լորմալ բաշխումը որպես Պուասոնի բաշխման մոտարկում
2. Պատահական մեծությունների գծային համակցություն	<ul style="list-style-type: none"> • խնդիրների լուծման ընթացքում օգտագործել այս արդյունքները՝ <ul style="list-style-type: none"> ○ $E(aX + b) = aE(X) + b$ և $Var(aX + b) = a^2Var(X)$ ○ $E(aX + bY) = aE(X) + bE(Y)$ ○ $Var(aX + bY) = a^2Var(X) + b^2Var(Y)$ անկախ X-ի և Y-ի համար ○ եթե X-ն ունի Լորմալ բաշխում, ապա $(aX + b)$-ն էլ ունի ○ եթե X-ը և Y-ը ունեն անկախ Լորմալ բաշխումներ, ապա $(aX + bY)$-ն էլ ունի Լորմալ բաշխում ○ եթե X-ը և Y-ը ունեն անկախ Պուասոնի բաշխումներ, ապա $(X + Y)$-ն էլ ունի Պուասոնի բաշխում
3. Անընդհատ պատահական մեծություններ	<ul style="list-style-type: none"> • բացատրել <i>անընդհատ պատահական մեծություն</i> հասկացությունը և վերհիշել ու օգտագործել հավանականությունների խտության ֆունկցիայի հատկությունները (սահմանափակված մեկ միջակայքի վրա սահմանված ֆունկցիաներով) • օգտագործել հավանականությունների բաշխման ֆունկցիան հավանականություններ ներառող խնդիրների լուծման համար և հաշվել բաշխման մաթեմատիկական սպասումը և դիսպերսիան (գումարային բաշխման ֆունկցիայի ակնհայտ իմացություն չի պահանջվում, բայց, օրինակ, պարզ դեպքերում կարող է պահանջվել մեդիանի տեղորոշումը տիրույթի ուղղակի դիտարկմամբ)
4. Ընտրանք և գնահատում	<ul style="list-style-type: none"> • հասկանալ ընտրույթի և համախմբության տարբերությունը և գնահատել նմուշների ընտրության պատահականության անհրաժեշտությունը

	<ul style="list-style-type: none"> • պարզ բառերով բացատրել, թե ինչու ընտրույթի տվյալ մեթոդը կարող է լինել անբավարար (կոնկրետ ընտրույթի մեթոդների իմացություն, ինչպես օրինակ՝ քվոտա կամ շերտավորված ընտրանք, չի պահանջվում, սակայն աշակերտները պատահական ընտրույթները ստեղծելիս պետք է ունենան պատահական թվերի օգտագործման տարրական պատկերացում) • հասկանալ, որ ընտրույթային միջինը կարող է դիտարկվել որպես փոփոխական մեծություն, և օգտագործել այն փաստը, որ $E(\bar{X}) = \mu$ և $Var(\bar{X}) = \frac{\sigma^2}{n}$ • օգտագործել այն փաստը, որ $\bar{X}$-ն ունի նորմալ բաշխում, եթե X-ն ունի նորմալ բաշխում • անհրաժեշտության դեպքում օգտագործել կենտրոնական սահմանային թեորեմը • հաշվել ընտրույթի գլխավոր համախմբության միջինի և դիսպերսիայի չձեղված գնահատականները՝ օգտագործելով կա՛մ չմշակված, կա՛մ ամփոփված տվյալները (պահանջվում է միայն «անշեղ» տերմինի պարզ պատկերացում) • որոշել գլխավոր համախմբության միջինի հուսալիության միջքակայքն այն դեպքերում, որտեղ գլխավոր համախմբությունը նորմալ բաշխված է հայտնի դիսպերսիայով կամ որտեղ օգտագործված է մեծ ընտրանք • մեծ ընտրանքից որոշել մոտավոր հուսալիության միջակայքը՝ գլխավոր համախմբության համամասնության համար
<p>5. Վարկածների ստուգումներ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • բացատրել վարկածի ստուգման բնույթը, միակողմանի և երկկողմանի ստուգումների միջև եղած տարբերությունը և <i>գրոյական վարկած, այլընտրանքային վարկած, նշանակալիության մակարդակ, մերժման տիրույթ</i> (կամ <i>կրիտիկական տիրույթ</i>), <i>ընդունման տիրույթ</i> և <i>վիճակագրական չափանիշ</i> տերմինները • ձևակերպել վարկածներ և կատարել վարկածի ստուգում երկանդամային կամ Պուասոնի բաշխում ունեցող գլխավոր համախմբության մեկ դիտարկման արդյունքի համատեքստում օգտագործելով, ըստ հարմարության, կա՛մ հավանականությունների ուղղակի գնահատումը, կա՛մ նորմալ մոտարկումը • ձևակերպել վարկածներ և կատարել վարկածի ստուգում այն դեպքերում, երբ գլխավոր համախմբությունը նորմալ բաշխված է հայտնի դիսպերսիայով կամ որտեղ օգտագործված է մեծ ընտրույթ • բացատրել վարկածի ստուգմանն առնչվող <i>առաջին տիպի սխալ</i> և <i>երկրորդ տիպի սխալ</i> տերմինները • հաշվել առաջին տիպի և երկրորդ տիպի սխալների կատարման հավանականությունները կոնկրետ իրավիճակներում կատարելով նաև նորմալ բաշխման վրա հիմնված ստուգում կամ երկանդամային կամ Պուասոնի հավանականությունների ուղղակի գնահատում

3. Գնահատման սկզբունքները և բաղադրիչները

ԱԲ-ի ամփոփիչ քննություններում գնահատվում է մաթեմատիկական տեխնիկային և մաթեմատիկայի կիրառությանը վերաբերող գիտելիքը:

3.1 Գնահատման սկզբունքները

ԱԲ-ի մաթեմատիկա առարկայի քննությունները պետք է ստուգեն սովորողի հետևյալ կարողությունները.

- համապատասխան մաթեմատիկական հասկացությունների, տերմինների և նշագրության ընկալում և կիրառում.
- համապատասխան հնարքային տեխնիկայի ճշգրիտ ընտրություն և հաջող գործածություն.
- տրված իրավիճակին համապատասխան մաթեմատիկական գործողության ընտրություն.
- խնդիրներ լուծելիս մաթեմատիկական հմտությունների և տեխնիկայի համակցում.
- մաթեմատիկական աշխատանքի և եզրակացությունների պարզ, հիմնավոր և տրամաբանական ներկայացում:

Առարկայական ծրագրի քննական **չորս** բաղադրիչներն ընդգրկում են հետևյալ թեմատիկ ոլորտները՝

- մաթեմատիկա (Մ1 և Մ2 բաղադրիչներ),
- հավանականություն և վիճակագրություն (ՀՎ1 և ՀՎ2 բաղադրիչներ):

Ամփոփիչ քննությունների հանձնման համար սովորողները կարող են հանձնել ԱԲ-ի մաթեմատիկա առարկայի քննությունները մի քանի տարբերակով.

- **փուլային տարբերակ.** թույլատրվում է հանձնել ԱԲ-ի մաթեմատիկա առարկայի ստանդարտ ուսուցման ծրագրի *երկու* բաղադրիչները (քննաթերթիկներ 1 և 2) 11-րդ դասարանի ավարտին և ԱԲ-ի մաթեմատիկա առարկայի խորացված ուսուցման ծրագրի մնացյալ երկու բաղադրիչները՝ 12-րդ դասարանի ավարտին.
- **ամբողջական տարբերակ.** թույլատրվում է հանձնել քննական բոլոր չորս բաղադրիչների (քննաթերթիկներ 1, 2, 3, 4) քննությունները նույն քննաշրջանի ընթացքում 12-րդ դասարանի ավարտին.

3.2 Գնահատման բաղադրիչները

ԱԲ-ի մաթեմատիկա առարկայի ստանդարտ ուսուցման ծրագրի քննություն

Քննաթերթիկ 1. Մաթեմատիկա 1 (Մ1)	Քննաթերթիկ 2. Հավանականություն և վիճակագրություն 1 (ՀՎ1)
Տևողությունը՝ 1 ժամ 45 րոպե	Տևողությունը՝ 1 ժամ 15 րոպե
Բովանդակությունը՝ Մոտ 10 կարճ և երկար հարցեր	Բովանդակությունը՝ Մոտ 7 կարճ և երկար հարցեր
Միավորները՝ 75 միավոր՝ միավորների ընդհանուր քանակի 60% կշռով	Միավորները՝ 50 միավոր՝ միավորների ընդհանուր քանակի 40% կշռով

ԱԲ-ի մաթեմատիկա առարկայի խորացված ուսուցման ծրագրի քննություն

Քննաթերթիկ 1. Մաթեմատիկա (Մ1)	Քննաթերթիկ 2. Հավանականություն և վիճակագրություն 1 (ՀՎ1)	Քննաթերթիկ 3. Մաթեմատիկա 2 (Մ2)	Քննաթերթիկ 4. Հավանականություն և վիճակագրություն 2 (ՀՎ2)
Տևողությունը՝ 1 ժամ 45 րոպե	Տևողությունը՝ 1 ժամ 15 րոպե	Տևողությունը՝ 1 ժամ 45 րոպե	Տևողությունը՝ 1 ժամ 15 րոպե
Կառուցվածքը՝ Մոտ 10 կարճ և երկար հարցեր	Կառուցվածքը՝ Մոտ 7 կարճ և երկար հարցեր	Կառուցվածքը՝ Մոտ 10 կարճ և երկար հարցեր	Կառուցվածքը՝ Մոտ 7 կարճ և երկար հարցեր
Միավորները՝ 75 միավոր՝ միավորների ընդհանուր քանակի 30% կշռով	Միավորները՝ 50 միավոր՝ միավորների ընդհանուր քանակի 20% կշռով	Միավորները՝ 75 միավոր՝ միավորների ընդհանուր քանակի 30% կշռով	Միավորները՝ 50 միավոր՝ միավորների ընդհանուր քանակի 20% կշռով

Քննական հարցաշարեր

ԱԲ-ի քննական հարցաշարերը չեն ներառում ընտրովի հարցեր. բոլոր հարցերին պատասխանելը պարտադիր է: Քննաթերթիկում հարցերը պետք է դասավորված լինեն պարզից մինչև բարդ՝ մոտավորապես միավորների անման կարգով:

Թույլատրելի է, որ աշակերտները քննության ընթացքում բոլոր գրավոր աշխատանքների ժամանակ ունենան ստանդարտ «գիտական» գործառնություններով հաշվիչ: Համակարգիչներ, գրաֆիկական հաշվիչներ և հանրահաշվական գործողություններ կատարող հաշվիչներ չեն թույլատրվում:

Քննության ընթացքում աշակերտներին օգտագործման համար տրամադրվում են բանաձևերի ցանկը և նորմալ բաշխման աղյուսակները (MF9):